

Dr. Öğr. Üyesi Birsen ÇETİN

Beykent Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya Bölümü

birsencetin1@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5161-7559

DİJİTAL ÇAĞDA ANLATI GAZETECİLİĞİ

ÖZET

Gazetecilik mesleği 20. yüzyılda iletişim ve bilişim alanlarında meydana gelen gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Öyle ki mobil cihazlar sayesinde haberler her an ve her yerde ulaşılabilir olmuştur. Ayrıca dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, gazeteciler online ortamların kendilerine sunduğu pek çok olanaktan faydalanmaya başlamışlardır. Geleneksel medya kuruluşları da online yayıncılığa başlamıştır. Artık geleneksel medya kuruluşlarında daha fazla çalışmak zorunda olmayan bazı gazeteciler kendilerine online medyada yer edinmişlerdir. Gazetecilik online olanaklar sayesinde interaktif bir hal almıştır. Ayrıca multimedya teknolojilerinin sunduğu imkanlar da haber hazırlama süreçlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ele alınan anlatı gazeteciliği de online mecralarda önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Anlatı haberleri ile hikayeler aynı anlamı taşımamaktadır. Anlatı gazeteciliğinde edebi yazım teknikleri kullanılmaktadır, ancak haberler yalnızca gerçekleri yansıtmaktadır. Okurlar da bu sayede eşsiz bir okuma deneyimleri yaşamaktadırlar. Çünkü okurlar haberde anlatılan olayları ve karakterleri gözlerinde daha net bir biçimde canlandırabilmekte ve karakterlerle yakın bir bağ kurabilmektedirler. Online medyanın gelişmesi sayesinde, günümüz dünyasında anlatı gazeteciliği gittikçe artan bir öneme sahip olmaya başlamıştır. Çünkü multimedya teknolojilerinin sağladığı kaynaklar gazetecilerin haberlerini fotoğraf, video, grafik ve ses gibi unsurlarla da desteklemesine olanak sağlamaktadır. Önceki satırlarda belirtilen yaklaşımlar bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, anlatı gazeteciliğinin öneminin yakın gelecekte artacağı belirtilmelidir. Bu bakımdan gerek meslek alanında çalışan profesyonellerin gerekse akademisyenlerin bu konudaki çalışmalarını çoğaltmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı anlatı gazeteciliği tarzının hem sektörde hem de akademik alandaki bilinirliğini artırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı, Hikaye, Gazetecilik, Online Gazetecilik, Dijitalleşme

NARRATIVE JOURNALISM IN THE DIGITAL AGE

ABSTRACT

The profession of journalism has been significantly impacted by developments in the fields of communication and informatics in the 20th century. Such that, news has become available anywhere and at any time thanks to mobile devices. Besides, with the growth of digitalization, journalists have started to take benefit of the numerous opportunities provided by online environments. Traditional media channels have begun broadcasting online. Additionally, since they are no longer obligated to work for traditional news companies, some journalists have found a place for themselves in the online media. Journalism has become interactive due to online opportunities. Besides, the opportunities provided by multimedia technology have begun to be employed in the processes of producing news. In this study, narrative journalism—which is examined in the context of online journalism—has begun to gain importance in online media. The meaning of narrative news and stories is different. In narrative journalism, literary writing techniques are employed and the news just reports the truth. Readers have unique reading experiences in this way. Because readers are able to visualize the incidents and individuals reported in the news and develop an intimate connection with them. Due to the development of online media, narrative journalism has become increasingly significant in the world today. Because the resources provided by multimedia technology have made it possible for journalists to enhance the news with components like photographs, videos, graphics, and sound. It should be noted that when an analysis is undertaken in the context of the approaches indicated in the previous sentences, narrative journalism's significance will continue to increase in the near future. In this regard, academics and professionals working in the field alike must advance their research on this subject. This study aims to raise awareness of narrative journalism in the industry and among academics.

Keywords: Narrative, Story, Journalism, Online Journalism, Digitalization

GİRİŞ

20. yüzyılla birlikte dijital teknolojilerin yaygınlaşmaya başlaması gazetecilik mesleğini de etkileyerek onu online mecralara taşımıştır. Gazeteciler bir yandan bu ortamların sunduğu yeni olanakları kullanmaya başlarken bir yandan da büyük medya kurumlarının sınırlamalarını aşmaya ve mesleklerini daha özgür bir biçimde icra etmeye başlamışlardır. Basılı gazetelerdeki sayfa sınırları ve radyo ile televizyondaki zaman sınırlamaları yerini multimedya ortamlarının daha geniş ve daha çeşitli olanaklarına bırakmıştır. Artık gazeteciler haberlerini daha sık güncelleme olanağına sahip olurken aynı zamanda da fotoğraf, video ve grafik gibi unsularla haberlerini destekleyerek okurlarıyla buluşturabilmektedirler. Geçmiş 17. yüzyıla uzanan anlatı gazeteciliği de bu gelişmelerden nasibini almıştır. 20. yüzyılın başlarında kitle medyasında meydana gelen gelişmelerin etkisiyle kısa bir süre için sahneden çekilen anlatı gazeteciliği tarzı online gazeteciliğin de gelişimiyle birlikte güçlenmeye başlamıştır. Anlatı gazeteciliği tarzında edebi yazım teknikleri kullanılmaktadır. Böylelikle okurlarda merak ve heyecan duyguları uyandırılmakta, okurların haberin içinde dalmaları ve dikkatlerini sürdürmeleri amaçlanmaktadır. Gazeteciler yeniden sahne yapılandırması ve bakış açısı tekniklerinin kullanıldığı anlatı haberlerini kendi özgün üsluplarıyla hazırlarken, okurlar da alışlagelmişin ötesinde bir okuma deneyimi yaşamaktadırlar. Okurlar haberde yer verilen betimlemelerle sahneleri gözlerinde daha somut imajlarla canlandırabilmekte, haberde yer alan karakterlerle duygusal bağlar kurabilmekte ve bu sayede karakterleri daha yakından tanıma imkanı kazanarak onları anlayabilmektedirler. Bu yaklaşım ilk etapta hikaye kurgusu ve

gerçeklik arasındaki çelişkiyi çağrışırsa da anlatı haberlerinin yalnızca gerçeklere dayalı olduğu belirtilmelidir. Anlatı haberlerinin okurlara sunduğu bu eşsiz okuma deneyiminin online mecralarda grafikler, sesler, tek kare ve hareketli görüntülerle desteklenebiliyor olması da okuma deneyimini zenginleştirmektedir. Bu çalışmada yukarı değinilen bilgiler ışığında, dünyada özellikle online gazetecilik alanındaki önemi her geçen gün artan anlatı gazeteciliği tarzı incelenmektedir. Çünkü gazetecinin kendi özgün üslubunu kullanarak haber hazırlamasına olanak sağlayan anlatı gazeteciliği, okur ve haber arasındaki ilişkiyi daha da sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır. Böylelikle haberde hız kaygısının her geçen gün daha çok arttığı bir dünyada, okurun haber için daha geniş bir zaman ayırması mümkün olacaktır ve haberin değeri artacaktır. Bu bağlamda anlatı gazeteciliği ile ilgili çalışmaların artması hem medya sektörü hem de gazetecilik eğitimi açısından önem taşımaktadır ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu çalışma söz konusu doğrultuda literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Dijital Dönüşümün Gazetecilik Mesleğine Etkileri

20. yüzyılda dijital teknolojilerde ortaya çıkan gelişmelerin diğer pek çok meslek alanında olduğu gibi gazetecilik mesleği üzerinde de önemli etkileri olmuştur. İletişim ve bilişim teknolojilerindeki yenilikler medya alanındaki yansımaları bir bakıma online gazetecilik ile göstermeye başlamıştır. Artık okur ve izleyiciler haberlere mobil teknolojiler yoluyla zaman ve mekan kısıtlamalarından muaf olarak ulaşmaya ve hatta haberlere dahil olmaya başlamıştır. Multimedya ortamlarının sağladığı teknik olanakların yanı sıra, online haber mecralarında gazetecilerin çok daha özgür bir biçimde mesleklerini icra etmeye başlamaları, haberlere okurların da yorum yaparak katılabilmeleri ile interaktif iletişimin gerçekleşmesi ve yurttaş gazeteciliği çalışmalarının çoğalmasına dek uzanan geniş bir yelpazenin ortaya çıkmış olması online gazeteciliğin günümüzde sahip olduğu gücü göstermektedir.

Yukarıda belirtilen bu gelişmelere ve neticelerine gelmeden önce, gazetecilik mesleğinin bazı temel özelliklerine değinmek faydalı olacaktır. Çünkü teknik alanda ortaya çıkan gelişmeler bu mesleğin özünü ve temel prensiplerini değiştirmemiştir. Bu noktada, gazeteciliğin esas görevinin belirli topluluklara biçim vermek ve onların devamlılığını sağlamak olduğu söylenmelidir. Gazeteci halkın çıkarları doğrultusunda kamuoyu oluşturan kişidir. Gazetecilik yalnızca mekanda değil, zamanda da biçimlendirmekte, bunu da belirli bir zamansal ufkun içerisinde gerçekleştirmektedir: Bugün, bu hafta, bu ay ya da bu yıl gibi. Ama her zaman şimdi ve hemen olmak zorundadır (Carey, 2007: 4). Bu yaklaşım gazetecilik ve hız arasındaki ilişkiye olduğu kadar, haber değeri konusuna da göndermek yapmaktadır. Geleneksel gazetecilik çalışmalarında kurumsal bir yapıya bağlı olarak çalışan gazetecilerin uymak zorunda olduğu kurallar bellidir. Bu kuralların başında önemli olan haberin belirlenmesi gelirken ardından derleme, düzenleme ve belirli bir medya kanalı yoluyla haberi yayma aşamaları gelmektedir (Farid, 2023: 23). Bunun yanı sıra gazeteci haberlerini bağlı bulunduğu kurumun ideolojik yapısı doğrultusunda hazırlamak durumundadır. Bu gerçeklik uzun yıllar boyunca medyanın ekonomi politik yapısı bağlamında gazetecinin bağımsızlığı konusunun sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Çünkü mesleğin amacı yukarıda da belirtildiği gibi kamuoyu yaratmaktır. Kamuoyu ve gazetecilik arasındaki ilişki önemlidir. Kamuoyu kavramının geçmişinin Antik Yunan'a ve Roma'ya dayandığına dair pek çok çalışma mevcuttur. En eski gazetecilik üretimi ise M.Ö. 59'da Antik Roma'da yayımlanan Acta Diurna ile başlamıştır. Acta

Diurna gazetecilik mesleğinin anlaşılması bakımından önemlidir. Çünkü günlük kamusal söylemler bu gazetenin içeriğini oluşturmuştur (Britannica, 2021). Söz konusu gerçeklik günümüzde devam eden süreç açısından da mesleğin önemini gözler önüne sermektedir. Bu durumu netleştirebilmek için kamuoyu ve gazetecilik açısından günümüze daha yakın olan bir dönemi ele almak gerekmektedir. Toplumların ve vatandaşların fikirlerini ifade edebilmeleri ve seslerini yükseltebilmeleri anlamını taşıyan kamuoyunun aslında 18. yüzyılın icadı olduğunu belirtmek mümkündür (Peters, 1995: 3-6). 18. yüzyılda İngiltere'deki gelişmeler bu durumu açıklamaktadır. Şöyle ki Bektaş (2000: 44)'a göre bölgede siyasal gazeteciliğin başlamış olması ve yüksek tirajlı gazeteler sayesinde halkın bilinçlenmesi mümkün olmuştur. Bu noktada Avrupa'da Fransız Devrimi'ne giden süreç açısından da gazetelerin sahip olduğu rol unutulmamalıdır. Söz konusu dönemde siyasetteki aktörlerin çoğunun gazeteci olmasıyla birlikte, tebaanın vatandaşa dönüşmesinde gazetelerin payı büyük olmuştur (Jeanneney, 1996: 59).

Bu çalışmada gelenekselden online yayıncılığa ulaşan süreç açısından meslekteki gelişmeleri gösterebilmek adına gazeteciliğin temel prensipleri ele alınmaktadır. Bu bakımdan gazeteciliğin 17. yüzyılda Avrupa'da doğmuş olduğu ve kurumsallaşmasını ise 19. yüzyıla birlikte tamamlamaya başladığı belirtilmelidir. Önceki satırlarda da değinildiği gibi, söz konusu tarihler Avrupa'daki düşünce hareketlerine ve eylemlere gönderme yapmaktadır. Ülkemiz açısından bir değerlendirme yapıldığında ise gazetecilik alanındaki girişimlerin Tanzimat dönemi ile birlikte başladığı görülmektedir. Her ne kadar 1831 yılında padişah 2. Mahmut döneminde yayımlanan Takvim-i Vekayi dönemin ilk gazetesi olarak değerlendirilse de ilk gazete 1828 yılında çıkarılan Ceride-i Havadis'tir. Ardından özel gazeteler yayın hayatına girmiş ve basın tarihi açısından isimlerini altını çizerek belirttiğimiz Şinasi, Ali Suavi, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi isimler 19. yüzyıl sonlarına dek ülke içinde ve dışında çeşitli gazeteler yayımlanmışlardır (Topuz, 1996: 25-26). İstibdat rejiminin yıkılmasında İngiltere, Fransa, Avusturya, İsviçre, Belçika, Bulgaristan, Romanya, İtalya, Yunanistan, Kıbrıs, Mısır, Amerika ve Brezilya gibi ülkelerde çıkarılıp ülkeye gizlice sokulan gazetelerin payının büyük olduğunu (Topuz, 1996: 26-27) belirtmek gerekir. 2. Meşrutiyet dönemi basın alanında çeşitli fikirlerin özgürlüğünün yolunu açmış, mücadele basını da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun öncesinde etkin rol oynamıştır. 20. yüzyıla birlikte ülkemizde de medya kuruluşları kurumsallaşma ve sistem içinde önemli bir konum edinme yoluna gitmiştir. Bu bakımdan ülkemiz açısından da önem taşıyan kitle basını konusuna bir sonraki paragrafta değinilecektir. Bu noktada ise online gazetecilik açısından ve evrensel bağlamda mesleğin temel prensipleri ele alınmalıdır. Öyle ki dijitalleşmeyle birlikte meydana gelen değişimler, alışılmış olandan keskin bir kopuşu işaret etmemektedir. Stephen ve Schudson (1997, aktaran, Carey, 2007: 5)'un da belirttikleri gibi haber ve gazetecilik sonsuzdur. Çünkü hiçbir duyarlı insan bir çeşit izleme ve haber alma sistemi olmadan hayatta kalamaz. İnsanların yalnızca yakın çevrelerinden değil, yaşadıkları ülkeden ve hatta dünyadaki diğer ülkelerde meydana gelen gelişmelerden etkilendiklerini ve bu nedenle de gelişmelerden haberdar olmaya ihtiyaç duyduklarını belirtmek gerekmektedir. Bu noktada üzerinde durulacak olan konu ise öncelikle kitle medyasının doğuşuyla birlikte gazeteciliğin aldığı biçimdir. Çünkü dijitalleşmenin ardından gazetecilik mesleğinde meydana gelen değişimlerin ve anlatı gazeteciliğinin bugününü belirleyebilmek öncelikle kitle medyasının anlaşılmasını gerektirmektedir.

Kitle basını 19. yüzyılın ortalarında oluşmuştur ve artık gazeteler geçmişe kıyasla daha ticarileşmiş bir yapıya bürünmeye başlamıştır (Barnhurst & Nerone, 2009: 19). 20. yüzyılın son on yıllarında da gazetecilik kar getiren bir iş haline gelmiştir. Ancak bu dönemdeki bütün işaretler birer uyarı sinyali niteliğindedir: Özellikle genç okur sayısındaki azalma (görsel ve işitsel medyanın daha çekici olması) ve reklam payının televizyon pazarında çekişme yaratması (Santinoli, 1988, Heinon, 1999, aktaran, Domingo, 2006: 37) bu durumu açıklamaktadır. Ayrıca özellikle erken 20. yüzyıl itibarıyla kitle medyası düzenindeki habercilik anlayışının kurumsal açıdan hiyerarşik bir düzende sürdürüldüğü ve kitle medyasının büyük sermaye yapılarına bağlı olduğu açıktır. Önceki satırlarda da belirtildiği gibi bu durumun özgür ve bağımsız gazetecilik açısından olumsuz sonuçlar doğurabildiği bilinmektedir. Kitle medyasının bazı özellikleri de online mecralarda sürdürülmeye başlanan gazetecilik çalışmaları ile kıyaslandığında oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu özellikler kitle medyasının yapısı, sınırlı duyu kanalları, kişisel olmayan iletişim, eşik beklentileri ve gecikmiş geri dönüşler (Aggarwal & Gupta, 2002: 13) olarak ele alınabilir. İnternetin yaygınlaşmaya başlaması ve gazeteciliğin online mecralarda kendine yer edinmesi bu durumu değiştirmiştir.

1980'li yıllar bu gelişmeler açısından bir kilit noktası niteliğindedir. 1980'lerde BBS kişisel bilgisayarlarda kullanılan ve videotextlere oranla daha uygun fiyatlı olan bir sistem önerisinde bulunmuştur. Gerek ABD ve gerekse dünya açısından önem taşıyan Amerikalı bir gazete olan Wall Street Journal ise CompuServe üzerinden yayın yapmaya başlamıştır. 1990'larda kuzey Amerika gazeteleri benzer bir yol izlemiş ve böylelikle internet gazeteciliği de başlamıştır (Noci, 2013: 258). İnternet gazeteciliğinin dünyada hızla yayılmasının ardında internetin ekonomik açıdan sağladığı kolaylıkların da olduğu belirtilmelidir. Öyle ki kağıt fiyatlarının artıyor olması ve televizyonla birlikte büyüyen görsel kültür ve ürün geliştirmedeki prodüksiyon masraflarını azaltma isteği teknolojik yenilik stratejisini desteklemiştir (Santinoli, 1998, aktaran, Domingo, 2006: 37). İnternetin basılı gazetelerin ve radyo televizyon haberciliğinin sınırlarını aşması da bir diğer önemli konudur. Dünyada hızla yaygınlık kazanmaya başlayan online gazetecilik, multimedya olanakları sayesinde haberi tek kare ve hareketli görüntülerle, canlı bağlantı olanaklarıyla ve interaktif yayıncılık anlayışıyla birlikte geleneksel olana kıyasla çok daha gelişmiş bir alana taşımıştır. Haberler eş zamanlı olarak hızlı bir biçimde güncellenebilmekte ve yine aynı hızla yayılabilmektedir. Bu gelişmeler haber, gazeteci, okur ve izleyici arasındaki ilişkiyi yeniden biçimlendirmeye başlamıştır. McQuail (2013: 14) gazeteciler, okurlar ve izleyiciler açısından söz konusu olan değişimlerin şunlar olduğunu belirtmektedir: Resmi olan ya da olmayan biçimde daha sınırlı bir kontrol; içerikler, kaynaklar, tarz ve izleyicilerin daha çeşitli olması, sınırlı medya sahipliğinin azalmış olmasından dolayı hegemonik etkilerin daha az ve sosyal katılım şansının da daha yüksek olması. Bütün bu gelişmelerin yanı sıra multimedya ortamlarının haberin biçim ve içeriği üzerinde belirgin etkileri olduğunu da tekrar belirtmek gerekmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi online gazetecilikte haberler yazılı basın ya da radyo ve televizyon haberciliğinde olduğu gibi zaman ve yer sınırlamalarından muaf olarak hazırlanabilmektedir. Gazeteci haber metnini gerekli gördüğü kelime sayısı ile sınırlandırabilmekte, fotoğrafların yanı sıra videolarla ve grafiklerle haberini destekleyebilmektedir. Bu yaklaşım online gazetecilik açısından olduğu kadar bir sonraki bölümde detaylandırılacak olan anlatı gazeteciliği açısından da önem taşımaktadır. Çünkü anlatı gazeteciliği okuru haberin içine daldırıp, onun haberin hikayesi ile

birlikte sürüklenmesini hedeflemekte, edebi bir kurguda olduğu gibi okurun haberin hikayesiyle ve karakterlerle yakınlık kurmasını sağlamaktadır. Gazeteci bunu haber metninde kullandığı üslubu kadar, habere eklediği görsel ve işitsel unsurlarla da destekleyebilmektedir. Bir anlatı haberi böylelikle okura eşsiz bir okuma deneyimi sunmaktadır. Bu bakımdan 21. yüzyılda online gazetecilik açısından anlatı gazeteciliğinin yeniden doğuşu önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Bu konu bir sonraki bölümde detaylandırılmaktadır.

Dijital Dünyada Anlatı Gazeteciliği

Anlatı gazeteciliği tarzının edebi metinleri çağrıştıran olması, ilk etapta onun gazetecilik mesleğinin doğası ile çeliştiğinin düşünülmesine neden olabilmektedir. Ancak edebi metinlerin kurgusal yapılarıyla gerçeklere dayanan gazete haberleri arasındaki farklar açıktır. Bir haberin okuru öncelikli olarak gerçeğe ulaşma beklentisi içindedir ve bunu da mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirmek istemektedir. 19. yüzyıldan itibaren basında ortaya çıkan gelişmelerle birlikte gazeteciliğin geldiği konum bu gerçeği açıklarken online gazetecilik ile birlikte bu durum daha da pekişmiştir. Ancak önceki başlık altında da belirtildiği gibi online gazetecilik alanında kullanılmaya başlanan teknik olanaklar, gazetecilerin haberlerini çok daha geniş bir alanda ve daha özgün bir üslupla hazırlamalarını sağlayabilmektedir. Anlatı gazeteciliği de bu bakımdan 21. yüzyılın olanaklarıyla yeniden şekil almaktadır.

Anlatı gazeteciliği haber değeri taşıyan bir konunun hikaye anlatma teknikleri kullanılarak hazırlanmasını ve okurlara aktarılmasını anlatmaktadır. Tarihsel bağlamda değerlendirildiğinde ise gazeteciliğin erken dönemlerine dönüş olarak ele alınmaktadır. Öyle ki 17. ve 18. yüzyıllardaki haber metinleri yapı ve tarz bağlamında kurgusal hikayeleri çağrıştırmaktadır (Hartsock, 2000, Krieken & Sanders, 2016, aktaran, Krieken, 2019: 1). ABD’de sürdürülen gazetecilik çalışmaları anlatı gazeteciliği açısından büyük önem taşımaktadır ve bu nedenle ele alınmalıdır. ABD’de gazeteciliğin bu formu 19. yüzyılın ortalarından sonraya uzanmaktadır (Hartsock, 2000, aktaran, Krieken, 2016: 8). 1960’ların öncesinde anlatı gazeteciliği Tom Wolfe, Norman Mailer ve Truman Capote gibi önemli yazarlar sayesinde gelişmiştir ve yeni gazetecilik olarak adlandırılmıştır (Frus, 1994, Wolfe, 1973, aktaran, Krieken, 2016: 8). Ancak erken 20. yüzyıl ile birlikte bu durum değişmiştir. Çünkü gazetecilik mesleğinde başlayan uzmanlaşma haberde objektifliğin ön plana çıkmasını sağlamış, anlatı tarzı yerini nötr, objektif ve kronolojik olmayan ters piramit kuralına bırakmıştır (Pöttker, 2014, aktaran, Krieken, 2018: 1). Objektif ve nötr habercilik yaklaşımında gazetecilerin haberdeki olaylar ve karakterle arasına belirli bir mesafe koyduğu açıktır. Bunun yanı sıra, ters piramit kuralına uygun olarak hazırlanan haberlerde en önemli olan bilgi haberin başında verilmektedir. Haberle ilgili en önemli bilgileri haberin başlangıcından itibaren almaya başlayan okur, böylelikle haberi okumaya devam edip etmeyeceğine karar vermektedir. Knobloch vd. (2004, aktaran, Krieken, 2018: 2) ters piramit kuralının uygulandığı haberlerin aksine, anlatı haberlerinde baskın olarak kronolojik düzeninin takip edildiğini belirtmektedir. Bu yaklaşım anlatı gazeteciliğinden geçici bir süre için de olsa neden uzaklaşıldığını açıklamaktadır. Ancak önceki satırlarda da söz edildiği gibi gazetecilerin anlatı gazeteciliği tarzından çok uzun süre uzak kalmadığı tekrar vurgulanmalıdır. Öyle ki anlatı gazeteciliğinden bu geçici kopuş 20. yüzyılın ortalarında yine ABD’de son bulmuştur. Çünkü 1960’larda ve 1970’lerde ülkedeki sosyal ve politik huzursuzluklar gazetecilerde gazeteciliğin objektif

darlığından özgürleştirmek isteği yaratmıştır (Naranjo, 2017, aktaran, Krieken & Sanders, 2019: 7-8). Devamında bu gazetecilik tarzı önem kazanmaya ve dünyada yeniden yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde anlatı gazeteciliğinin önemini anlayan büyük medya kuruluşlarının alana katkı sağlama çabası içinde oldukları bilinmektedir. Komerlink ve Meijer (2015: 158)'e göre BBC, CNN, NOS News, RTL News ve the Financial Daily çalışanlarına hikaye anlatıcılığı eğitimleri vermektedirler.

Bu aşamada anlatı gazeteciliğini derinleştirerek incelemek için öncelikle hikaye ile anlatı kavramları arasındaki farkı ele almak gerekmektedir. Krieken (2016: 7)'e göre kurgusal anlatılar gerçek dünyadan bağımsız otonom yapaylıklarken, haber anlatıları gerçeklere dayanmaktadır. Anlatı gazeteciliği gazetecilerin haberlerini hazırlarken edebi yazım tekniklerini kullanmalarını, ancak kurgusal hikayeler uydurmalarını değil, haberde gerçekleri anlatmalarını işaret etmektedir. Bunu yaparken kullanılan teknikleri Vanoost (2003: 79) şöyle açıklamaktadır: Gazeteciler sıklıkla edebi yazım tekniklerini kullanırken ses tekniklerini uygulamakta, okurlar için detaylar, düşünce ve duygu deneyimleri gibi deneyim biçimleri yaratmakta ve şüphelendirme, çelişki, karmaşadaki tansiyon ve kararlılık gibi okurların ilgisini çekme ve sürdürme tekniklerini önermektedir. Okurlar açısından gazetecilik anlatılarının temel amacı, tüm detayların kesin olarak verildiğini ima eden gerçek dünyanın daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Söz konusu yaklaşım anlatı haberlerinin okurları haberin içine daldırarak onları hikaye süresince haberin içinde tutmayı amaçladığını göstermektedir. Okurları bir yandan meraklandırıp heyecanlandırmak, bir yandan da onların haberdeki karakterlerle yakınlık kurmalarını sağlamayı hedeflemek bu durumu açıklamaktadır. Bu bağlamda konuyu netleştirmek adına yeniden yapılandırma ve bakış açısı tekniklerini açıklamak gerekmektedir.

Haber anlatılarında haberleştirilen olay, olaya dahil olan bir ya da daha fazla kişinin bakış açısıyla yeniden yapılandırılarak yazılmaktadır ve haberdeki karakterler ile olayın gerçekleştiği zaman ve mekanla ilgili detaylandırmalar yapılmaktadır. Bu bakımdan yeniden yapılandırma ve bakış açısı unsurları anlatı haberleri açısından temel unsurlardır (Krieken, 2016: 7). Çünkü anlatının amacı gerçek dünyanın daha iyi anlaşılmasına yönelik bir öneri sunmaktır (Vanoost, 2013: 78). Bu konuya haber metinleri açısından bir örnek olarak, bir gazetecinin haberin metninde okurların gözlerinde canlandırabileceği biçimde detaylı mekan betimlemelerine yer vermesi ve karakterlerin iç dünyalarındaki olası çelişkilerden duygusal durumlarına kadar açıklamalar yapması gösterilebilir. Ancak anlatı gazeteciliği yalnızca haber metinleriyle değil, aynı zamanda online mecralardaki diğer unsurların da yardımıyla okuru haberin içine çekip sürükleyebilmektedir artık. Burada unutulmaması gereken bir diğer önemli husus gazetecinin olayları ve karakterleri kendi bakış açısıyla olduğu kadar, karakterlerin bakış açılarıyla da okurlara aktarabiliyor olmasıdır. Böylelikle okur anlatı haberi ile objektif ve nötr yaklaşımla hazırlanmış bir haber arasındaki farkı kolaylıkla görebilmektedir. Haber anlatılarıyla ilgili olarak en çok üzerinde durulan konulardan biri yukarıda da değinildiği gibi, okurun edebi bir metni okurken deneyimlediği pek çok duyguyu bir anlatı haberi okurken de deneyimleyebilmesidir. Anlatı katılımı yaklaşımı bu açıdan önem taşımaktadır.

Busselle ve Bilandzic (2009, aktaran, Krieken, vd., 2015: 5)'in anlatı katılımı yaklaşımının çeşitli boyutları vardır. Anlatının varlığı olan ilk boyut okurların gerçek dünyadan anlatı dünyasına giriş deneyimini açıklamaktadır. İkinci boyut duygusal sözleşmedir ve

okurların haberde yer alan karakterlerle ve duygularla duygusal boyuttaki işbirliğini vurgulamaktadır (Krieken, vd., 2015: 5). Busselle ve Bilandzic (2009, aktaran, Krieken, vd., 2015: 6)'e göre kişiler rahatsız edilerek habere tekrar odaklanma ihtiyacı duyana dek yaşadığı yüksek konsantrasyon halini fark etmemektedirler. Sonuncu boyut ise anlatı anlayışıdır. Buna göre okur olaylar arasındaki bağı anlayamazsa katılım bozulacak (Busselle & Bilandzic, 2009, aktaran, Krieken, vd., 2015: 6) ve artık haberi okumaktan vazgeçecektir. Haber metninde fiillerin ve yukarıda da belirtilmiş olan ses tekniklerinin kullanım biçimi, anlatı haberlerinin sunduğu okuma deneyiminin anlaşılması bakımında önem taşımaktadır. Şöyle ki geleneksel haberlerdeki fiiller geçmiş zamanlı (Bell, 1991, aktaran, Krieken, 2018: 2) iken, haber anlatılarında olaya dolaysızlık anlamı katmak için sıklıkla şimdiki zaman kipi kullanılmaktadır (Krieken, vd., 2016, Sanders, 2010, aktaran, Krieken, 2018: 2). Haberin kurgusunda zaman çizelgesinde daha önce gerçekleşmiş bir olaya (flashback) ya da gelecekte olacak bir olaya (flashforward) kaymalar yapılabilmektedir (Krieken, 2018: 2). Anlatı haberlerinde kullanılan bakış açısı tekniklerinde ise aktörün konuşma ya da düşünce temsillerinden, dileklerine, gözlemlerine ve duygularının temsillerine kadar uzanan (Sanders, 2010, Krieken, vd., 2017, aktaran, Krieken, 2018: 2-3) bir çeşitlilik söz konusu olabilmektedir. Haberde kullanılan sesler ise kaynağın ve gazetecinin sesi olarak betimlenebilmektedir. Anlatı haberlerinde bu sesler iç içe kullanılarak habere drama ve canlılık katılabilmektedir (Sanders, 2010, aktaran, Krieken, 2019: 3). Yukarıda sıralanan unsurlar okurun haber içinde sürüklenmesini ve habere yönelik dikkatini koruyabilmesini amaçlamaktadır. Ancak bu unsurların elbette ki okurda merak duygusu uyandırarak kullanılması gerektiğini de belirtmek gerekir. Baroni (2009, aktaran, Vanoost, 2013: 81) anlatıda iki temel fonksiyon olduğunu dile getirirken bunların merak uyandırma ve önceki satırlarda da sözü edilen yapılandırma fonksiyonu olduğunu söylemektedir. Zaman zaman tansiyonun yükseltilebildiği haber metni ile okurda merak duygusu uyandırmak, onun haberin içinde kalmasını ve sonuna kadar haberi okumasını sağlamaktadır.

Bu yaklaşımlar ışığında anlatı haberlerinde gazetecinin mesleki deneyiminin ve üslubun belirleyici olduğu söylenmelidir. Gazetecinin gerçeklere sadık kalarak, ancak edebi teknikler kullanarak hazırladığı bir haber multimedya ortamlarının da sunduğu olanaklarla desteklendiğinde okurların eşsiz bir okuma deneyimi yaşayabilmesi sağlanmaktadır. Öyle ki Krieken (2018: 13) multimedya ve anlatı haberlerine yönelik örnekler açısından yaptığı çalışmayla, bir anlatı haberinin metin merkezli olarak fotoğraf, video ve ses unsurlarıyla desteklenmesiyle, ayrıca bakış açısı unsurlarının da kullanılmasıyla daha canlı bir hale getirildiği ortaya koymuştur. Okurların bir yandan haber metnini okurken bir yandan da yüksek kaliteli fotoğraflar, görseller ve videolar sayesinde haberin içinde kalmaya devam etmesi anlatı gazeteciliğinin 21. yüzyılda daha da güçlü bir hale geldiğini göstermektedir. Bütün bu gelişmeler ışığında anlatı gazeteciliğinin yalnızca okurlara yönelik yeni bir haber okuma deneyimi yaratmakla kalmadığı, aynı zamanda gazeteciler için de eşsiz bir haber yazma deneyimi sunduğunu belirtmek gerekmektedir.

SONUÇ

Dünyada iletişim ve bilişim alanlarındaki gelişmelerin, karşılığını en geniş biçimde bulduğu alanlardan biri hiç kuşkusuz medyadır. 20. yüzyıldan itibaren internetin sunduğu

olanaklarla birlikte gazetecilik mesleğinin de çeşitli dönüşümler yaşaması kaçınılmaz olmuştur. Öyle ki özellikle kitle medyasının belirlediği sınırlar içerisinde haber hazırlamak durumunda kalan bazı gazeteciler online mecralar sayesinde daha bağımsız olarak mesleklerini icra edebilmeye başlamış, yurttaş gazetecileri seslerini duyurmayı başarmış, okur ve gazeteci arasında daha interaktif bir iletişim alanı oluşmuştur. Özellikle mobil cihazlar sayesinde haberler her an ve her yerde ulaşılır hale gelmiştir. Her ne kadar çizilen bu tablo yalnızca olumlu gelişmeleri vurguluyor olsa da online haberciliğin beraberinde getirdiği çeşitli olumsuzluklar da söz konusudur. Örneğin genel olarak geleneksel gazetecilik yaklaşımında temel prensipler ve etik değerler muhabirden editöre dek uzanan profesyonel bir kadro tarafından korunmaktadır. Hangi konunun haber değeri taşıdığına, haber metninde hangi bilgilere yer verileceğine ya da hangi görüntülerin kullanılacağına profesyonel bir bakış açısıyla karar verilmektedir. Ancak online mecraların kontrol edilmesindeki zorluklar ve üretilen içeriklerin hızla yayılabilmesi, zaman zaman bilgi kirliliğine ve hatta toplumsal karmaşaların dahi ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle online mecralarda gazetecilik yaptığını iddia eden her kurum ya da kişinin çalışmaları gazetecilik bağlamında değerlendirilmemelidir. Bu açıdan bu çalışmada online gazetecilik alanında mesleğe önemli katkılar sağlayan anlatı gazeteciliği ele alınmıştır. Öyle ki bir anlatı haberi hazırlayan gazetecinin mesleki anlamda yetkin olduğu ve kendi özgün üslubunu ortaya koyduğu açıktır.

Dünyada online gazeteciliğin yaygınlaşması ve güç kazanmasıyla birlikte çeşitli gazetecilik tarzlarının yeniden değerlendirilmesi söz konusu olmuştur. Geçmişinin 17. yüzyıla uzandığı görülen haber anlatılarının 20. yüzyıl başlarında kısa bir süreliğine sahneden çekilmesinin ardından tekrar değerlendirilmesi ve günümüze ulaşmış olmasının ardındaki güç haberler ile okurlar arasındaki ilişkidir. Anlatı gazeteciliği ve anlatı haberleri de bu çalışmada bu bağlamda ele alınmıştır. Anlatı haberleri gazetecinin edebi teknikler kullanarak, kendi özgün üslubu ile haberini okurlarıyla buluşturmasını işaret etmektedir. Burada üzerinde durulması gereken asıl nokta, anlatı haberlerinin edebi metinlerden farklı olmasıdır. Çünkü anlatı haberlerinden söz edildiğinde ilk kafa karmaşası bu hususta ortaya çıkmaktadır. Edebi kurgularda yazarların hayal gücünden söz edilirken anlatı haberlerinde ise yalnızca gerçeklerin okurlara aktarılması söz konusudur. Haberi hazırlayan gazeteci sahne yapılandırması ve bakış açısı tekniklerini kullanmaktadır. Yapılandırılan sahnelerle okurlar haberde geçen olayları kendi zihinlerinde çok daha somut bir biçimde canlandırabilmektedirler. Ayrıca haberler gazetecinin ya da karakterlerin bakış açılarıyla kurgulanabilmektedir ve okurların da karakterleri daha yakından tanıyabilmesi mümkün kılınmaktadır. Basılı gazeteler söz konusu olduğunda gazeteci bu teknikleri yalnızca haber metninde ya da metin ve fotoğraflarla birlikte kullanabiliyorken, multimedya ortalarında metni merkezde tutup video, grafik ve fotoğraf gibi diğer unsurlarla destekleyebilmektedir. Habere tanıklık eden okur böylelikle haberin içine dalabilmekte, haberin hikayesindeki karakterlerle duygusal bir yakınlık kurabilmekte ve hikayenin içinde sürüklenebilmektedir. Örneğin Krieken the New York Times gazetesinin 20 Aralık 2012 tarihinde yayınladığı Snowfall (kar yağışı) başlıklı multimedya haberini incelediğinde haberde kar yağışının gösterildiği animasyonlarla sahnelerin detaylıca betimlendiğini, böylelikle okurların zihinlerinde daha canlı görüntülerin oluşabildiğini göstermiştir. Haberde kullanılan videolar, fotoğraflar ve diğer grafik animasyonlar haber metnini desteklerken okurun da haberin içinde dalmasını sağlamıştır. Haber hikayesiyle ilgili

olarak karakterlerin bakış açılarına da yer verilmiştir. Böylelikle edebi tekniklerle ve multimedya teknolojisinin olanaklarıyla haberin zenginleştirilebildiği ortaya konmuştur. Geleneksel haberlerdeki objektif ve nötr yaklaşımlar nedeniyle haber ve okur arasında artmış olan mesafeyi kısaltan anlatı gazeteciliğinin günümüzde the New York Times ve the Guardian gibi dünyaca tanınan gazetelerin online mecralarında edindiği yeri her geçen gün daha da sağlamlaştırıyor olması, onun gazetecilik mesleği açısından yakın gelecekte daha önemli bir konuma ulaşacağını işaret etmektedir. Bu nedenle ülkemiz açısından alandaki mesleki ve akademik çalışmaların genişletilmesi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aggarwal V., B., Gupta, V., S. (2002). *Handbook of Journalism and Mass Communication*. Concept Publishing Company.
- Barnhurst, K., G. & Nerone, J. (2009). "Journalism history" The handbook of journalism studies. (Ed.) K. W. Jorgensen & T. Hanitzsch. Taylor & Francis. 17-28.
- Bektaş, A. (2000). *Kamuoyu, Demokrasi ve İletişim*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Britannica. (2021). *Journalism*. <https://www.britannica.com/topic/journalism> (Erişim: 10.09.2023).
- Carey, J. W. (2007). A Short History of Journalism for Journalists: A Proposal and Essay. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 12(1): 3–16.
- Domingo, D. (2006). *Inventing Online Journalism. Development of the Internet as a News Medium in Four Catalan Online Newsrooms*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Farid, A., S. (2023). Changing the Paradigm of Traditional Journalism to Digital Journalism: Impact on Professionalism and Journalism Credibility. *Journal International, Dakwah and Communication*, 3(1): 23-32.
- Jeanneney, J., N. (1996). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*. (3. Baskı). (E. Atuk, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kormelink, G., T., & Meijer, I., C. (2015). Truthful or Engaging?. *Digital Journalism*, 3(2): 158–174.
- McQuail, D. (2013). *Journalism and society*. Sage.
- Noci, J., D. (2013). A History of Journalism on the Internet: A State of the Art and Some Methodological Trends. *Revista Internacional de Historia de la Comunicación*, 1(1): 253-272.
- Peters, J., D. (1995). "Historical tension in the concept of public opinion." Public opinion and the communication consent. (Ed.) Theodore Lewis Galsser & Charles Salmon. Guilford Press. 3-32.
- Topuz, H. (1996). *100 Soruda Başlangıçtan Günümüze Türk Basın Tarihi. Davalar, Hapisler, Saldırılar, Faili Meçhul Cinayetler ve Holdingler*. (2. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Van Krieken, K. (2016). *Linguistic Viewpoint in Crime News Narratives: Form, Function and Impact*. Researchgate, <https://www.researchgate.net/publication/309235034> (Erişim: 10.09.2023).
- Van Krieken K., (2019). Literary, Long-Form, or Narrative Journalism. *The International Encyclopedia of Journalism Studies*, 1–7.
- Van Krieken, K. (2018). Multimedia storytelling in journalism: Exploring narrative techniques in snow fall. *Information*, 9(5): 1-14.

Van Krieken, K., & Sanders, J. (2019). What is Narrative Journalism? A Systematic Review and an Empirical Agenda. *Journalism*, 22(6): 1-20.

Van Krieken, K., Sanders, J., & Hoeken, H. (2015). From reader to mediated witness: The engaging effects of journalistic crime narratives. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 92(3): 1-17.

Vanoost, M., (2013). Defining narrative journalism through the concept of plot. *Diegesis*. 2.2, 77-97. <https://d-nb.info/1044772980/34> (Erişim: 10.09.2023).